

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Učební osnova předmětu

CIZÍ JAZYK

pro tříleté učební obory SOU
s návazností na základní školu

(2 vyučovací hodiny týdně,
tj. za tříleté období studia 6 hodin)

Schválilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
dne 3. září 1999, čj. 27 668/99-22, s platností od 1. září 2000 počínaje 1. ročníkem

1 POJETÍ VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU

1.1 Obecný cíl

Vyučování cizím jazykům ve středních odborných učilištích je součástí všeobecného vzdělávání, doplňuje a prohlubuje systém jazykového vzdělávání. Přispívá k rozvoji komunikativních kompetencí žáků, stejně jako k harmonickému rozvoji jejich osobnosti.

V návaznosti na učivo základní školy usiluje jak o splnění **výchovně-vzdělávacích cílů** směřujících k rozvoji harmonické osobnosti žáka, jeho morálních a charakterových hodnot a komunikativních, personálních a interpersonálních dovedností, tak o splnění **komunikativních cílů**, tj. o dosažení znalostí a dovedností, které by umožnily žákům domluvit se v cizí zemi v každodenní situaci, hovořit o tématech vztahujících se k oblastem života, ve kterých se pohybují a dovedli pomoci cizím státním příslušníkům v naší zemi, uměli si lépe vyměňovat dostupné informace a myšlenky v cizí řeči a uměli vyjádřit myšlení a cítění za předpokladu posílené osobní interakce.

1.2 Výchovně-vzdělávací cíle

1.2.1 Všeobecný cíl

Všeobecný cíl je zaměřen na systematické rozvíjení a prohlubování **všeobecných znalostí a dovedností (kompetencí)** týkajících se těchto oblastí:

- znalosti reálií vztahující se k zemi nebo zemím studovaného jazyka;
- znalosti kultury a praktické znalosti a dovednosti sociokulturního chování založené na znalosti specifického sociokulturního kontextu, týkající se např. odlišností v každodenním životě, mezilidských vztahů, hlavních hodnot, event. neverbálních prostředků komunikace, pravidel společenského styku nebo společenského chování (např. stupeň formálnosti pozdravů), povědomí o kulturních a sociálních odlišnostech naší země a zemí studovaného jazyka;

- rozvíjení osobnosti žáků výchovnými faktory přispívajícími k jejich osobní identitě jako jsou postoje, motivace, hodnoty, přesvědčení, kognitivní styly a vlastnosti osobnosti a utváření a rozvíjení pozitivních emocionálních vlastností a společenských názorů a ovlivňování postojů směřujících k vnímání a chápání kultury nositelů jiného jazyka;
- prohlubování studijních dovedností, umění se učit, a využívání získaných pracovních návyků k efektivnímu a samostatnému studiu, k získávání nových informací (čtením nebo poslechem textů, používáním různých druhů slovníků a jazykových příruček, podle podmínek využíváním nových technologií vzdělávání (zacházení s audiovizuální a výpočetní technikou jako se zdroji vzdělávání, vyhledávání informací v databázích apod.) a schopnost využívat nových poznatků z učení se cizímu jazyku pro potřeby povolání a dalšího vzdělávání.

Získané všeobecné kompetence pomohou rozšířit přizpůsobivost ke změnám ve společnosti a osobní mobilitu žáků v pracovním životě.

1.2.2 Komunikativní cíl

Základním cílem učení se cizímu jazyku je rozvíjení schopnosti komunikovat. Komunikativní kompetence žáka svou pragmatickou orientací obsahují

- porozumění a vyjadřování se žáka k tématům týkajícím se současného života,
- dovednost interpretovat a pojednávat význam v kontextu,
- zapojování se do komunikačních činností a plnění komunikačních úkolů jako účastník nejrůznějších **komunikačních situací** v dané **tematické oblasti** samostatně a v souladu se zásadami spolupráce.

Žák využívá schopnosti umět použít strategie k zaktivizování těchto kompetencí.

Řečové dovednosti

Receptivní dovednosti

Žák:

- rozumí hlavním bodům jednodušších souvislých projevů rodilých mluvčích v normálním nebo pomalejším hovorovém tempu i s přiměřeným množstvím neznámého jazykového materiálu (tj. přibližně do 5 % neznámých výrazů či tvarů s převahou takových, jejichž význam lze snadno odhadnout z kontextu nebo ze situace) na známá témata osvojených tematických okruhů,
- rozumí hlavním bodům programů v televizi pojednávajících o běžných věcech nebo tématech každodenního života, které žáka osobně nebo z hlediska budoucího povolání zajímají, o tématech, s kterými se setkává ve škole, ve volném čase, doma, v pracovním prostředí apod.,
- rozumí základním přáním a dotazům mluvčího i v pracovních situacích,
- ovládá různé druhy čtení, osvojil si různé techniky čtení textu (globální, selektivní, detailní), které rozvíjí a umí je soustavně používat; chápe významové souvislosti,
- umí číst s porozuměním přiměřeně náročné texty včetně jednoduchých odborných a populárně odborných textů, texty firemní literatury (reklamní a nabídkové prospekty, odborné nápisy, jednoduché pracovní návody k výrobkům apod.) obsahující neznámý jazykový materiál v rozsahu přibližně 7 %,
- rozumí jednoduchému autentickému textu v mluvené i písemné podobě, popisu událostí, pocitům a přáním v soukromých dopisech.

Produktivní dovednosti

Žák umí:

- s oporou o poznámky či osnovu přednést stručnou zprávu na dané téma,
- sdělit i písemně zaznamenat hlavní myšlenky či informace z delšího vyslechnutého nebo přečteného i přiměřeně náročného odborně zaměřeného textu, reprodukovat text, text komentovat a hodnotit,
- souvisle, jednoduchým způsobem, hovořit na všeobecná témata a známá témata týkající se veřejného (politického, společenského, hospodářského, kulturního) života země z oblasti studovaného jazyka,
- vyprávět příběh nebo obsah filmu nebo přečtené knihy a popisovat své reakce,
- telefonovat,
- samostatně souvisle hovořit o svém oboru a povolání,
- popsat zkušenosti a události, sny, naděje a plány,
- stručně zdůvodnit a vysvětlit své názory a cíle,
- vyplňovat formuláře a dotazníky,
- vypracovat **životopis**, **žádost** (o přijetí do zaměstnání), **přihlášku** (do konkurzu, ke studiu),
- písemně zpracovat informace z vyslechnutého projevu, poznámky a výpisky z přečteného,
- přepsat vzkaz podle diktátu nebo ze záznamníku,
- psát jednoduché slohové útvary (zformulovat myšlenky v podobě sdělení, dopisu, zprávy, vyprávění, charakteristiky, popisu, výkladu) na známé téma, nebo téma, které ho osobně zajímá,
- psát soukromé dopisy, popsat své zážitky a dojmy,
- vypracovat písemnosti důležité z hlediska budoucího povolání (podle oboru studia: schéma, návod, popis pracovního zařízení, sestavení inzerátu, odpověď na žádost, jednoduchý obchodní dopis, např. objednávku, potvrzení objednávky atp.).

Interaktivní dovednosti

Žák:

- umí přiměřeně, společensky vhodně reagovat na běžné situace každodenního života, např. takové, které se vyskytnou během cesty do země studovaného jazyka,
- rozumí konverzaci či besedě mezi dvěma i více účastníky na téma z každodenního života,
- umí vstoupit nepřipraveně do rozhovoru na osvojené téma, nebo na téma z každodenního života, které ho osobně zajímá (rodina, záliby, škola, cestování, volný čas a běžné události),
- umí vést dialog, klást otázky, vhodně a adekvátně situaci reagovat na projevy partnera, v reakcích vyjádřit i své názory a postoje na aktuální kulturní náměty, jako jsou filmy, knihy, hudba,
- umí hovořit o známých obvyklých a méně obvyklých tématech vztahujících se k věcem, které ho zajímají, nebo které jsou předmětem jeho profesionálního zájmu,
- umí vstoupit nepřipraveně do rozhovoru na známé téma.

V písemném projevu spočívá interakce např. ve výměně poznámek, vzkazů, korespondenci dopisem, faxem nebo e-mailem.

1.3 Charakteristika učiva

Obsahem výuky je systematické rozvíjení, rozšiřování a prohlubování znalostí, dovedností a návyků, v návaznosti na učivo základní školy, zaměřených na tyto kategorie:

- Všeobecné znalosti a dovednosti
- Řečové dovednosti
 - receptivní
 - produktivní
 - interaktivní
- Jazykové prostředky; jazykové funkce
- Tematické zaměření obsahu:
 - základní tematické okruhy
 - komunikační situace.

1.3.1 Všeobecné znalosti a dovednosti

Jsou základem, který umožňuje komunikaci. Znalosti reálií a kultury dále postupují všemi kategoriemi učiva.

1.3.2 Řečové dovednosti

Jsou základem, který umožňuje komunikaci v cizím jazyce.

Receptivní dovednosti (poslech s porozuměním, čtení s porozuměním) zahrnují porozumění vyslechnutému projevu nebo čtenému textu. V audiovizuálních receptivních činnostech sledují žáci text z hlasitého čtení, sledují televizi, video nebo film s titulky, využívají nové technologie (multimédia, CD-ROM atd.).

Produktivní dovednosti zahrnují ústní vyjadřování a písemný projev.

Interaktivní dovednosti využívají žáci především v mluveném projevu, kde dochází ke spolupráci mluvčích a střídání receptivních a produktivních činností.

1.3.3 Jazykové prostředky

Kromě složky čistě jazykových prostředků (slovní zásoba a mluvnice) jsou charakterizovány zvukovou a grafickou podobou jazyka a zahrnují další všeobecné schopnosti žáků. Na základě jejich znalostí se rozvíjejí řečové dovednosti.

1.3.4 Jazykové funkce

Komunikační funkci jazyka spočívající ve výměně a získávání informací doprovázejí jazykové funkce. Žáci vhodně používají základní pravidla a obraty řečové etikety a zaměřují se na dovednosti sloužící k zahájení, udržení a ukončení komunikace, umění vstoupit do rozhovoru, vyjadřování základních postojů, názorů, stanovisek souhlasných a nesouhlasných, hodnotících a shrnujících apod.

1.3.5 Tematické zaměření obsahu

Komunikační situace a základní tematické okruhy (včetně specifických odborných tematických okruhů) navazují na předcházející výuku v základní škole, cyklicky se opakují a procvičují na vyšší úrovni a doplňují se o nová témata, odpovídající potřebám a zájmům žáků i ve vztahu k budoucímu povolání. V komunikačních situacích si žáci osvojují komunikativní kompetence.

Obsah učiva je vyjádřen ve formě požadavků na žáky v rozpisu učiva.

1.4 Pojetí výuky

Rozsah výuky činí 2 vyučovací hodiny týdně (při střídavém týdenním teoretickém vyučování s odborným výcvikem je nutné realizovat výuku s dotací 4 hodin týdně), tj. za dobu tříletého studia 6 vyučovacích hodin celkem, tzn. přibližně 200 hodin celkem při 2 hodinách výuky týdně v jednom ročníku.

(Skutečný rozsah výuky cizího jazyka celkově i v jednotlivých ročnících se řídí schváleným učebním plánem daného učebního oboru.)

V jednotě s výchovnými a vzdělávacími cíli příslušného typu školy a učebního oboru příslušného směru vzdělávání směřuje výuka k plnění 2. úrovně vzdělávání Standardu středoškolského odborného vzdělávání v cizích jazycích.

Učební osnovy předpokládají návaznost na zvládnuté učivo základní školy v rozsahu 400 vyučovacích hodin, avšak mnohé omezující faktory (např. nekvalifikovanost učitelů základních škol, rozdílná úroveň jednotlivých škol v regionech) ovlivňují jejich plnění. Je žádoucí vytvářet homogenní skupiny žáků s diferencovanými návyky tak, aby bylo možno co nejrychleji a nejefektivněji odstranit rozdíly ve znalostech a dovednostech žáků, a to zejména v řečových dovednostech a výslovnostních návycích. Zvýšená pozornost by se měla soustředit na dovednost učit se racionálně cizím jazykům. Je potřeba ověřit na začátku studia skutečnou úroveň komunikativních znalostí a dovedností, rovněž úroveň všeobecných kompetencí žáků vstupními testy a žáky diferencovat s ohledem na jejich reálné znalosti. Doporučuje se korigování a upevňování mluvnického učiva postupně v delším časovém období (přibližně do jednoho roku) v souvislosti se souběžným osvojováním dalšího učiva.

V úvodu každé části mluvnického učiva je kurzívou uvedeno učivo základní školy určené k opakování. Povinností učitele je ověřit úroveň zvládnutí tohoto učiva a navázat na něj, případně se k němu vrátit jako k základům, nebo ho využít k výuce dalšího navazujícího a rozšiřujícího učiva.

Nelze postihnout širí všech směrů vzdělávání (např. směr strojírenský, elektrotechnický, chemický, potravinářský, textilní a oděvnický, kožařský, zpracování dřeva, polygrafický, stavební, zemědělský, ekonomika, administrativa, podnikání, obchodní, směr gastronomie, hotelnictví a turismus, péče o vzhled člověka). Proto všechny školy budou předloženy učební osnovy aplikovat ve shodě s konkrétními požadavky učebního oboru, materiálními podmínkami a stupněm pokročilosti žáků.

Ve výuce předmětu první cizí jazyk je dále třeba

- uplatňovat integrující teorie moderní lingvodidaktiky,
- vycházet z kontextu přiměřenému znalostem a dovednostem, věku a potřebám žáků,
- stimulovat a podporovat zájem žáků o studium zvoleného jazyka (případně jazyků dalších),
- uvážlivě a vyváženě volit metody rozvíjející jak slovní zásobu, tak mluvnické jevy, které jsou vzájemně ve vyváženém poměru, a obdobně rozvíjet dovednosti na nich stavěné. Při výuce gramatického učiva u určitých jevů vycházet pouze z kontextu, opírat se o systém mateřského jazyka, vést žáky k uvědomování si jazykových struktur,
- používat aktivizující metody, zařazovat do výuky jazykové dramatické prvky, hry, činnosti s různým didaktickým materiálem, spolupráci ve skupinách, rozhovory, besedy, diskuze a samostatná vystoupení žáků; častěji zařazovat nácvik poslechu s porozuměním; vyváženě rozšiřovat produktivní a receptivní dovednosti; poskytovat zpětnou vazbu různými způsoby a podporovat sebedůvěru, samostatnost, iniciativu a zodpovědnost žáků, rovněž jejich sebehodnocení,

- podle možností používat multimediální výukové, testovací a informativní programy z CD-ROM a využívat internetu jako zdroje informací využitelného k plnění cílů výuky,
- rozlišovat požadavky na žáky technických a ekonomických škol a rozvíjení dovedností směřovat na jejich zájmy a potřeby,
- diagnostikovat žáky podle základních typů učení (auditivní, vizuální), zohledňovat žáky se specifickými poruchami učení a volit vhodné strategie, kterými by vyučující dosáhl úspěšných výsledků v učení,
- hodnotit žáky v komplexním rozvoji řečových dovedností (s důrazem na postupné zdokonalování v poslechu s porozuměním a ústním, jak produktivním, tak interaktivním projevem). Výsledky učení kontrolovat průběžně, po probraném tématu prověřovat osvojené učivo, hodnotit schopnosti žáků řešit ústně nebo písemně i komunikační úlohy, i jednotlivé jazykové prostředky. Vyučující zařazuje písemné kontrolní práce (nejméně jednu v každém ročníku) k ověření komplexních řečových dovedností v souvislém písemném projevu žáků a standardizované didaktické testy.

Doporučujeme organizovat podpůrné aktivity pro poznávání života v multikulturní společnosti (spolupráce se školami a institucemi přípravy na povolání v zahraničí, účast v mezinárodních programech, studijní pobyty, besedy s rodilými mluvčími apod.).

Základní učebnice volí vyučující z široké nabídky v souladu s cíli a zaměřením učebního oboru a s podmínkami výuky. Informace o učebnicích se schvalovací doložkou MŠMT ČR najde ve věstnících MŠMT ČR, v databázi VÚOŠ a v časopise Cizí jazyky. Je potřeba se seznámit s novými učebnicemi s utříděným gramatickým materiálem od českých autorů a nepoužívat z hlediska komunikativního cíle výuky žáky nemotivující učebnice. Kromě základních učebnic využívá k aktualizaci a motivaci žáků cizojazyčné časopisy pro školní výuku, firemní a odbornou literaturu podle profesní orientace žáků, didaktickou techniku a jiné pomůcky, podle možností nové technologie vzdělávání včetně multimediálních výukových programů (určených zejména k individuálnímu vzdělávání).

Podle stupně pokročilosti žáků a charakteru studovaného oboru doporučujeme uplatnit ve výuce komunikaci z pracovního prostředí žáků v odborném jazyce, nebo, ve spolupráci s vyučujícími odborných předmětů, uskutečnit u vybraného tématu dvojjazyčné vyučovací hodiny.

2 ROZPIS UČIVA

1 **Řečové dovednosti jsou cílem i obsahem výuky.**

Pro orientaci vyučujících odkazujeme v závorkách kurzívou na požadavky učebních osnov cizích jazyků základní školy:

(Žák by měl umět ze základní školy:

rozumět přiměřeným projevům našich i rodilých mluvčích, a to přímým i reprodukováním,

pohotově se vyjadřovat v běžných každodenních situacích,

stručně vyjádřit svůj vlastní názor ústně i písemně,

využívat četby k získání nových poznatků,

pracovat se slovníky a dalšími příručkami,

znát nejdůležitější informace o zemích studovaného jazyka.)

2 **Jazykové prostředky**

2.1 **Výslovnost**

(Žák by měl ze základní školy:

znát pravidla výslovnosti,

mít upevněné správné výslovnostní návyky.)

- zdokonalování zvukové podoby jazyka, tj. správné výslovnosti jednotlivých hlásek a výslovnosti suprasegmentálních jevů (přízvuk v rámci slova, mluvnického taktu a věty, důrazový přízvuk, vázání, rytmus, intonace a melodie rozličných typů vět) jak v mluveném projevu, tak při hlasitém čtení psaného textu; s důrazem na odlišnosti od češtiny a na jevy narušující komunikativní hodnotu projevu,
- výslovnost frekventovaných zkratkových slov používaných v příslušném jazyce a mezinárodně užívaných slov,
- porozumění i základním výslovnostním variantám příslušného cizího jazyka; pěstování jazykového citu na základě mateřského jazyka a užívání cizího jazyka.

2.2 **Slovní zásoba**

(Žák by měl ovládat ze základní školy přibližně 1500 – 1700 lexikálních jednotek produktivně z tematických okruhů a komunikačních situací.)

- slovní zásoba (slova a lexikální jednotky) v rozsahu přibližně 170 – 200 produktivně osvojených lexikálních jednotek za rok při jedné vyučovací hodině týdně, včetně odborné terminologie a frazeologie běžného společenského a pracovního styku; tj. asi 1000 – 1200 lexikálních jednotek za dobu studia; receptivně přiměřený počet (asi 100) dalších lexikálních jednotek za dobu studia; základní struktura studovaného jazyka,
- slovní zásoba, k níž se řadí i ustálené výrazy (pozdravy, idiomy, frázová slovesa apod.),
- základní způsoby a produktivní prostředky obohacování slovní zásoby (např. odvozování, skládání, přejímání cizích slov apod.),
- základní znalosti o stylistické stránce jazyka; pokud jde o slova mnohoznačná, o zásady spojovatelnosti slov, o způsoby vyjadřování různých sémantických

vztahů, o synonyma, antonyma, homonyma, homofona a mezinárodně užívaná slova, rozdíly ve srovnání s mateřským jazykem,

- frekventované produktivní způsoby tvoření slov receptivně, částečně i produktivně, nejběžnějšími způsoby konverze,
- vyjadřování času, data, věku, telefonního čísla, ceny a míry,
- frekventované předložky, příslovce, spojky a citoslovce, další – méně frekventované – receptivně.

2.3 Mluvnice

(Požadavky na znalosti mluvnice žáka ze základní školy jsou uvedeny v rozpisu učiva pro jednotlivé jazyky.)

- jevy morfologie a syntaxe příslušného cizího jazyka nezbytné pro dorozumění v běžných situacích každodenního života (vyjádření kvantity a kvality, časových a prostorových vztahů, stupňování, podmínky, účelu, možností a nemožností, jistoty a nejistoty, vůle – zákaz, přání, žádosti, průvodních okolností děje, opakovatelnosti, pravděpodobnosti apod.) – v poměru k rozsahu slovní zásoby, v ústní i písemné podobě,
- v návaznosti na učivo základní školy další výrazové prostředky, a to zejména v oblasti tvoření složitějších syntaktických útvarů,
- méně frekventované jevy potřebné pro porozumění textu, zejména čtenému, a gramatické prostředky vyskytující se v odborném jazyce receptivně.

Odlišnosti mluvnického učiva jsou vysvětlovány v kontextu a ve vztahu k mluvnickému systému mateřského jazyka.

2.4 Pravopis

- vztahy mezi zvukovou a grafickou stránkou jazyka, pravopis osvojované slovní zásoby, zejména slov z odborné terminologie a pravopisné změny, k nimž dochází při tvoření osvojovaných mluvnických tvarů,
 - dělení slov,
 - psaní velkých písmen, mezinárodních a zkratkových výrazů,
 - základní pravidla interpunkce v souvětích s důrazem na odlišnosti od češtiny.
- V užívání grafické podoby jazyka citlivě přihlížet k budoucím potřebám žáků.

3 Jazykové funkce

souvisejí s řešením komunikačních situací, např.

- pozdravy při setkání, loučení,
- vhodné obraty při oficiálním a neoficiálním oslovení,
- představování sebe a druhých,
- vstup do debaty, vyjádření souhlasu a nesouhlasu, svolení a odmítnutí, výrazy nespokojenosti,
- jednoduché obraty vyjadřující návrh, upozornění, radu, zákaz, úmysl, ochotu, slib, naději, přání, blahopřání, překvapení, pozvání, radost, vděčnost, lítost,
- poděkování, žádost, prosba.

4 Tematické zaměření obsahu

4.1 Základní tematické okruhy

zahrnují znalosti a dovednosti z těchto oblastí společenského života:

osobní, zaměřené na domov, vztahy v rodině a s přáteli a individuální zvyky a chování – zájmy a záliby,

veřejné, vztahující se k běžné interakci společnosti (obchod, úřady, vztah k médiím, kultura a volný čas obyvatel, ...),

vzdělávání, s orientací zejména na vzdělávací instituce,
zaměstnání a práce, zahrnující veškeré činnosti vztahující se k povolání, práci a zaměstnání.

Z oblasti pracovního života specifické tematické okruhy vztahující se k příslušnému směru odborného vzdělávání a především k potřebám, zájmům a stupni pokročilosti žáků. (Zpracování tematických okruhů je v kompetenci školy.)

Tematické okruhy rozšiřují a prohlubují učivo základní školy a doplňují se o nová témata vztahující se k problematice učebního oboru, přičemž se některé oblasti prolínají. Např.:

- rodina, společenský styk,
- bydlení,
- město (místo), ve kterém žijeme a jeho okolí,
- počasí,
- jídlo a stravování,
- příroda a ochrana přírody,
- cestování,
- péče o zdraví; zdravý životní styl,
- oblékání a móda,
- volný čas a jeho organizace – kultura, řemesla, sport, záliby a zájmy,
- média,
- veřejný život,
- umění; věda a technika,
- vzdělávání,
- Česká republika a země příslušné jazykové oblasti,
- Evropa a svět; Evropská unie,
- zaměstnání a práce,
- odborné tematické okruhy podle profilu učebního oboru.

4.2 Komunikační situace

V komunikačních situacích, na základě znalostí ze základní školy, si žáci upevňují, rozšiřují a prohlubují řečové dovednosti související se získáváním a poskytováním základních informací o osobách, místu, čase, předmětech a jevech, např.

- nakupování a komunikace v obchodě,
- získávání informací o možnostech ubytování a stravování,
- rezervace a vyrovnání účtu např. v hotelu, objednávka a zaplacení jídla v restauraci,
- získání informací souvisejících s cestováním a s jízdou v dopravním prostředku, nákup jízdenky na různé dopravní prostředky, rezervace letenky,
- zavolání taxislužby, udání cíle, placení jízdného,
- podání poštovní zásilky (doporučeně), vyplnění jednoduchého formuláře,
- domluvení si schůzky; zakoupení vstupenky a návštěva kulturní nebo sportovní akce,
- typické profesní situace v oborech, ve kterých budou žáci přicházet do přímého styku s cizinci, např. prodavač, číšník, železničář apod.,
- další situace vyskytující se při používání cizího jazyka u nás i v zahraničí.

3 ROZPIS JAZYKOVÝCH PROSTŘEDKŮ PRO JEDNOTLIVÉ JAZYKY

Přestože cíl výuky cizím jazykům je společný, ve výuce jednotlivých jazyků je zapotřebí respektovat typologické zvláštnosti a specifika jednotlivých jazyků a soustředit pozornost zejména na jevy v mateřském jazyce neexistující nebo fungující na odlišných funkčních principech. Těmto specifickým jevům, upevňovaným a prohlubovaným na základě učiva základní školy, rozšiřovaným v jiných kontextech, je věnována tato část. Nejedná se o výčet všech osvojovaných jevů.

*Pro orientaci vyučujícího uvádíme požadavky na výstupní znalosti mluvnického učiva žáků základních škol (tj. **vstupní úroveň** žáků středních škol) podle učebních osnov předmětu cizí jazyk vzdělávacího programu Základní škola, který schválilo MŠMT ČR dne 30. 4. 1996 pod čj. 16 847/96-2 s platností od 1. 9. 1996 včetně úprav a doplňků.*

ANGLICKÝ JAZYK

Podle konkrétní situace školy si žáci osvojují jednu z variant anglického jazyka (britskou nebo americkou). Během studia jsou receptivně seznamováni se základními odlišnostmi varianty druhé.

Výslovnost

- větný rytmus založený na přízvukném principu a s ním související redukce přízvukných a nepřízvukných slabik, základní intonační vzorce anglické věty; systematické upevňování správné výslovnosti segmentálních i suprasegmentálních prvků fonologického systému anglického jazyka.

Slovní zásoba

- odpovídající vyjadřování v rámci jednotlivých jazykových rejstříků, rozvíjení jazykového citu pro vhodné vyjadřování,
- slova, slovní spojení, včetně odborných výrazů, aktivně i receptivně.

Mluvnice

Žák by měl umět ze základní školy:

Tvarosloví

Podstatná jména

*základní principy užívání členů v kontextu,
množné číslo, nepravidelné množné číslo frekventovaných podstatných jmen,
konkurenční způsoby vyjadřování českého 2. pádu,
vyjadřování kvantity u počítatelných a nepočítatelných podstatných jmen.*

Přídavná jména

*stupňování přídavných jmen pomocí přípon a víceslabičných přídavných jmen,
nepravidelné stupňování.*

Zájmena

*užívání osobních a přivlastňovacích zájmen u podstatných jmen označujících osoby obou
rodů (a doctor – he, she; his, her),
zástupné one,
zájmena přivlastňovací nesamostatná a samostatná,
zájmena zvratná,
zájmena ukazovací a tázací, neurčitá (konkurence other – another, others – the others).*

Číslovky

základní číslovky 1 – 100.

Slovesa

*sloveso be, have(got), otázka a zápor,
slovesa modální; minulý čas modálních sloves a opisné modální konstrukce,
should – doporučení a rada (s přítomným infinitivem),
nepravidelné tvary frekventovaných významových sloves,
slovesné časy: přítomný čas prostý a průběhový, budoucí čas prostý, blízká budoucnost
going to, minulý čas prostý sloves be, have, do a minulé tvary pravidelných sloves,
průběhové tvary minulého a budoucího času, předpřítomný čas prostý,*

*plné i stažené slovesné tvary,
gerundium se slovesy „libosti a nelibosti“,
nejfrekventovanější frázová slovesa,
vyjádření změny stavu: get, turn, become.*

Příslovce

tvoření příslovci příponou -ly, pravidelné stupňování.

Větná skladba

Pevný slovosled anglické věty. Skladba věty jednoduché. Vazba there is/are. Věty oznamovací, rozkazovací a tázací. Vyjadřování záporu. Souvětí souřadné a podřadné. Vedlejší věty vztahné (se zájmeny vztahnými i bez zájmen) příslovečné, časové, místní, příčinné a účelové (zkrácené infinitivem); souvětí podmínkové – splnitelná podmínka. Řeč přímá a nepřímá (mimo souslednost časů). Nepřímý rozkaz. Slovosled nepřímé otázky. Předložka na konci doplňovací otázky. Tázací dovětky.

Tvarosloví

Podstatná jména:

– vyjadřování českých pádů (of, to, with, by). Tvoření a užití přivlastňovacího pádu.

Přídavná jména a příslovce:

– systematizace; postavení přídavných jmen a příslovci ve větě.

Zájmena:

– systematizace.

Číslovky:

– základní číslovky od 100 výše, řadové číslovky, letopočet, datum, měna, udávání času; vyjadřování množství.

Slovesa:

– stažené tvary,
– předpřítomný čas průběhový. Neurčité tvary slovesné – infinitiv, gerundium, přičestí přítomné i minulé. Vyjadřování budoucího děje. Podmiňovací způsob přítomný a receptivně minulé. Rod aktivní a pasivní. Frekventovaná frázová slovesa.

Předložky:

– vyjadřování pádových vztahů, přesouvání předložek na konec věty.

Spojky:

– frekventované souřadící a podřadící; ostatní podle potřeby receptivně.

Větná skladba

– neosobní vazby. Souvětí souřadné (slučovací, odporovací, vylučovací) a podřadné, složitější receptivně. Polovětné vazby – vazby slovesa v určitém tvaru s infinitivem a gerundiem; receptivně participiální vazby. Zástupné one, that. Vyjadřování modality.

Pravopis

- pravopisné jevy související s ústně probraným lexikálním a gramatickým učivem,
- pravopisné návyky (dodržování pravidel interpunkce, psaní velkých písmen).

NĚMECKÝ JAZYK

Výslovnost

- upevňování výslovnostních návyků žáků, popř. odstraňování chybných výslovnostních návyků,
- výslovnost nově osvojovaných slov, zvláště v souvislosti s odbornou terminologií.

Slovní zásoba

- užívaná kompozita, zkratky, zkratková slova,
- nejdůležitější lexikální odlišnosti rakouské, resp. švýcarské němčiny,
- rozšiřování slovní zásoby; receptivní a produktivní slovní zásoba,
- rozvíjení jazykového citu pro odpovídající vyjadřování v rámci jednotlivých jazykových rejstříků.

Mluvnice

Žák by měl umět ze základní školy:

Tvarosloví

Podstatná jména

*používání členu určitého a neurčitého,
skloňování podstatných jmen (1. – 4.p.),
množné číslo podstatných jmen, systematizace,
skloňování vlastních jmen,
vyjadřování českých pádů skloňováním, předložkami a skládáním, přivlastňovací pád,
zpodstatnělá přídavná jména.*

Přídavná jména

*skloňování po členu určitém a neurčitém,
stupňování pravidelné a nepravidelné,
přídavná jména zeměpisná.*

Zájmena

*osobní, přivlastňovací, záporná, frekventovaná tázací, ukazovací, neurčitá a vztažná,
skloňování nejpoužívanějších zájmen.*

Číslovky

*základní do tisíce,
skloňování řadových číslovek,
datum, zlomky, desetinná čísla.*

Slovesa

*časování pravidelných sloves, pomocných, způsobových a frekventovaných
nepravidelných sloves a sloves s předponami odlučitelnými v přítomném čase,
vazba ich möchte,
préteritum pravidelných a nepravidelných sloves a sloves způsobových,
vyjádření budoucnosti tvarem přítomného času,
použití slovesa werden k vyjádření budoucnosti, změny stavu a použití jako významového
slovesa,
vyjádření trpného rodu (věty s man a opisné pasívum),
slovesné vazby,*

*konjunktiv préterita sloves sein, haben a způsobových sloves,
würde + infinitiv,
zvratná slovesa.*

Příslovce

*stupňování příslovčí,
tázací příslovce,
zájmenná příslovce.*

Předložky

*se 3., se 4., se 3. a 4. pádem,
splývání se členem,
předložky se 2. pádem receptivně.*

Spojky

frekventované souřadící a podřadící.

Větná skladba

*jednoduchá věta oznamovací, tázací, rozkazovací, rámcová konstrukce a slovosled
v těchto větách,
slovosled ve větách vedlejších,
vyjadřování záporu včetně kein, vyjadřování záporu nicht mehr, kein mehr,
vazba es gibt,
věty s neurčitým zájmenem man.*

Tvarosloví

Podstatná jména:

- kategorie určení podstatných jmen; sémantická funkce členu určitého a neurčitého. Základní pravidla o vynechávání členu. Vyjadřování českých pádů v porovnání s pády v mateřském jazyce. Frekventovaná složená podstatná jména, zkratky a zkratková slova.

Přídavná jména:

- pravidelné a nepravidelné stupňování přídavných jmen a příslovčí; přídavná jména zeměpisná,
- přídavná jména v přívlastku,
- tvar přídavného jména ve funkci jmenné části přísudku. Frekventovaná složená přídavná jména, méně frekventovaná receptivně. Frekventované předpony.

Zájmena:

- rozdílné užívání zájmen v němčině a mateřském jazyce.

Číslovky:

- užívání základních a řadových číslovek při vyjadřování data, letopočtu a při udávání času, míry, váhy a měny.

Slovesa:

- frekventovaná slovesa s neodlučitelnými předponami. Frekventovaná slovesa složená,
- časy, způsoby: Préteritum pomocných sloves. Perfektum pravidelných sloves, vybraných frekventovaných nepravidelných sloves a frekventovaných sloves s neodlučitelnými předponami. Neurčité tvary slovesné.

Předložky:

- vyjádření některých pádů v mateřském jazyce předložkovými pády v němčině.

Spojky:

- souřadící, podřadící,
- spojky fungující v jiném významu jako odlišný slovní druh (während, da, bis, seit).

Větná skladba

- prostý a závislý infinitiv; polovětné vazby,
- pořádek slov v souvětí po souřadících a podřadících spojkách.

Pravopis

- systematické osvojování a upevňování nových pravopisných návyků včetně dodržování pravidel interpunkce; osvojování pravopisných jevů souvisejících s novým učivem, s odbornou terminologií; psaní velkých písmen,
- přehlásky,
- dodržování nové pravopisné normy.

FRANCOUZSKÝ JAZYK

Výslovnost

- větná melodie, protiklad oznamovací a tázací věty,
- členění vět; vliv rytmu na výslovnost; navazování a vázání,
- samohláskové fonémy – odlišnosti od mateřského jazyka.

Slovní zásoba

- mezinárodně užívaná slova a jejich význam (s důrazem na tzv. faux amis),
- substantivní a adjektivní kompozita, zkratky a zkratková slova.

Mluvnice

Žák by měl umět ze základní školy:

Tvarosloví

Podstatná jména:

rod a číslo podstatných jmen,

členy, základní pravidla o jejich užívání a absenci, stahování členu le, les s předložkami de, à,

dělivý člen,

nejužívanější případy nepravidelného tvoření množného čísla,

nejužívanější zkratky, zkratková slova a substantivní kompozita.

Přídavná jména

rod a číslo přídavných jmen; nepravidelnosti při tvoření ženského rodu a množného čísla, shoda přídavných jmen s podstatnými jmény a zájmeny,

přídavná jména beau, nouveau, vieux,

stupňování přídavných jmen, srovnávání.

Zájmena

osobní zájmena nesamostatná i samostatná (nesamostatná v předmětu včetně kombinace dvou zájmených předmětů),

zvratné zájmeno se,

ukazovací zájmena nesamostatná a samostatná, i s příklonkami, a přivlastňovací zájmena nesamostatná,

tázací zájmena qui, que (qu'est-ce que), quoi,

neurčitá zájmena on, tout, chaque, chacun, même, autre, plusieurs,

vztažná zájmena qui, que, dont, quoi,,

souvztažná zájmena ce qui, ce que, de quoi,

záporná neurčitá zájmena aucun, rien, personne, n'importe qui, quoi,

zájmenná příslovce en, y (ve funkci příslovce místa i zájmena).

Číslovky

základní číslovky 1 – 1 000 000, řadové číslovky první – desátý,

základní početní úkony,

čtení zlomků a desetinných čísel,

hromadné číslovky.

Slovesa

pravidelná slovesa na -er, ir,

slovesa se změnami kmenových souhlásek a s pravopisnými změnami, např. *acheter, commencer, payer*,
pomocná slovesa a některá nepravidelná slovesa (např. *connaitre, dire, écrire, mettre, ouvrir, partir, pouvoir, rire, venir, voir, vouloir, ...*),
zvratná slovesa,
neosobní výrazy *il est, il fait, il faut*,
časy a způsoby: indikativ přítomného času, opis pro vyjádření blízké budoucnosti – *futur proche + aller*, jednoduchý budoucí čas – *futur simple*, rozkazovací způsob, podmiňovací způsob přítomný – *conditionnel présent*, minulý čas složený – *passé composé*, souminulý čas, imperfektum – *imparfait; passé simple* receptivně,
nefinitní tvary slovesné: *infinitif; přičestí minulé (participe passé)* a jeho shoda s podmětem i předmětem,
trpný rod.

Příslovce, příslovečná sousloví

odvozování příslovcí způsobu od přídavných jmen,
pravidelné stupňování příslovcí,
nepravidelné stupňování příslovcí *bien, beaucoup, peu*,
další příslovce času, místa, způsobu, míry, souhlasu a nesouhlasu s rozšiřováním slovní zásoby.

Předložky, předložková sousloví

frekvencované předložky v souladu s vyjadřováním místních, časových aj. vztahů a s rozsahem slovní zásoby.

Spojky viz větná skladba

Uváděcí výrazy

voici, voilà, c'est, ce sont.

Větná skladba

základní větné vztahy a větné členy,
pořádek slov ve větě (postavení větných členů ve složitějších strukturách),
jednoduchá věta,
existenciální vazba *il y a*,
souvětí souřadná slučovací, odporovací, důsledková,
souvětí podřadná s důrazem na věty vztahné a spojkové věty předmětné, časové (*avant que, quand, lorsque, pendant que, après que aj.*), příčinné (*parce que, puisque, comme*),
účelové (*pour que*), podmínkové (*si + présent, si + imparfait*),
polovětné konstrukce podmětové, časové, předmětové, účelové, způsobové,
slovesné opisy, např. *commencer à + infinitif, continuer à + infinitif, être en train de + infinitif, se mettre à + infinitif, avoir à + infinitif, ne pas arriver à + infinitif, faire + infinitif*,
souslednost časů v oznamovacím způsobu (vyjádření současnosti a následnosti),
řeč/otázka přímá a nepřímá (s vazbou na souslednost časů),
zdůrazňovací rámcová konstrukce (*c'est ... qui, c'est ... que*).

Tvarosloví

- problematika kongruence ve francouzštině,
- členy a jiné determinanty substantiv,

- systém prostředků pro vyjadřování větných vztahů odpovídajících českým pádům (předložky, amalgamy du, des, au, aux, slovosled),
- korelace postavení a významu přídavných jmen, existence a funkce samostatných a nesamostatných tvarů zájmen (např. rozlišování duquel? De quels? apod.),
- užívání základních a řadových číslovek při vyjadřování data, letopočtu a při udávání času,
- další slovesa s pravopisnými zvláštnostmi,
- slovesné časy – plus-que-parfait, futur antérieur – receptivně,
- slovesné způsoby – impératif, conditionnel passé, présent du subjonctif, passé du subjonctif – vybrané jevy receptivně,
- gérondif,
- základní způsoby vyjadřování pasíva,
- slovesné opisy bezprostřední minulost (venir de + inf.), slovesné opisy vyjadřující vztah a modalitu,
- zápor ne ... pas/personne, jamais, rien; omezení ne ... que,
- předložky v rámci odlišného systému vyjadřování časových, prostorových a dalších vztahů.

Větná skladba

- polovětné konstrukce (pour + inf., avant de + inf., sans + inf., au lieu de + inf.),
- souslednost časů v indikativu i v subjunktivu,
- rámcové zdůrazňovací konstrukce.

Pravopis

- jevy zdůrazňované ve výslovnosti (zejména členění slov ve výslovnosti vázaných),
- funkční využití akcentů a cédille.

ŠPANĚLSKÝ JAZYK

Výslovnost

- rytmické členění výpovědi, dvojhlasíky a trojhlasíky, rozlišování r, rr. Žáci si osvojí kteroukoli z výslovnostních variant španělštiny, odlišné jevy druhé varianty zvládnou pouze receptivně (informativně).

Slovní zásoba

Při práci s texty věnuje vyučující pozornost rozdílům ve významu mezinárodně užívaných slov, podílu receptivní a produktivní slovní zásoby, odborné terminologii.

Mluvnice

Žák by měl umět ze základní školy:

Tvarosloví

Podstatná jména

pravidla o tvoření množného čísla,

pravidla o užívání členů (člen určitý, neurčitý, nulový), stažené tvary určitého členu -el s předložkou de (del), a (al),

člen určitý ve funkci ukazovací a odkazovací; při stupňování přídavných jmen a příslovcí,

člen nulový při oslovení, u jednoslovných názvů měst a zemí,

člen neurčitý při vyjádření přibližnosti u číselných údajů.

Přídavná jména

rod a číslo přídavných jmen, přechylování přídavných jmen,

shoda přídavných jmen s podstatnými jmény a zájmeny (jako přívlastek, jako jmenný přísudek),

přídavná jména označující národnost,

nepravidelná přídavná jména,

přídavná jména se slovesy ser a estar,

stupňování pravidelné a nepravidelné,

superlativ absolutní s muy.

Zájmena

osobní zájmena ve funkci podmětu i předmětu, skupiny osobních zájmen nesamostatných,

osobní zájmena po předložkách,

přívlastňovací zájmena nesamostatná a samostatná,

ukazovací zájmena nesamostatná i v samostatném postavení, tázací zájmena, zájmena

neurčitá (algo, alguien, alguno, todo, otracada, uno, nada, nadie, ninguno) a záporná

zájmena zvratná s předložkou con,

zájmena vztažná.

Číslovky

základní (1 – 1 000 000), řadové první – desátý,

základní početní úkony,

nejfrekventovanější neurčité číslovky.

Slovesa

kategorie osoby a čísla,

pravidelná slovesa,

nepravidelná slovesa (např. ser, tener, estar, hacer, poder, dar, decir, saber, conocer, venir, vir), nepravidelná slovesa s hláskovými změnami, zvrtná slovesa,

časy a způsoby: indikativ přítomného času – presente, vyjádření blízké budoucnosti opísem ir + infinitiv, budoucí čas – futuro, rozkazovací způsob, jednoduché perfektum – préterito perfecto simple, složené perfektum – préterito perfecto compuesto, imperfektum – imperfecto, kondicionál jednoduchý – condicional, subjunktiv přítomný – presente de subjuntivo po výrazech a slovesech vyjadřujících nutnost, přání, pocity, v rozkaze, rozkazovací způsob kladný a záporný, gerundio (ve spojení s estar).

Předložky a spojky

vyjadřování tzv. pádových vztahů a místních a časových funkcí a, de, con, en, para. Ostatní

v rámci slovní zásoby a v rámci větné skladby (spojky y, que, porque, pero, si).

Příslovce

frekvencovaná v rámci slovní zásoby, odvozování příponou -mente.

Větná skladba

základní větné vztahy,

pořádek slov ve větě, jednoduchá věta oznamovací, tázací, rozkazovací, věty kladné a záporné, souvětí souřadné a podřadné (věty vztahné, příslovečné časové (cuando, antes (de), que, después (de) que), účelové (para que), podmínkové (si + přítomný čas). Dvojitý zápor ve větě. Řeč přímá a nepřímá. Infinitivní vazby: para + infinitiv, al + infinitiv, antes de + infinitiv, después + infinitiv. Opisné tvary slovesné: comentar a + infinitiv, acabar de + infinitiv, terminar de + infinitiv, estar + gerundio. Využívání syntaktické identity se strukturou české věty.

Tvarosloví

- užívání členů,
- užívání tvarů zájmen, zejména osobních a přivlastňovacích; trojí tvary osobních zájmen (podmětová, přízvučná, nepřízvučná); oslovení,
- systém slovesných časů pro vyjadřování dějů současných, minulých a budoucích,
- systém slovesných způsobů pro vyjadřování postoje mluvčího (imperativ, indikativ, kondicionál, subjunktiv) a mezivětných vztahů,
- užívání základních a řadových číslovek při vyjadřování data, letopočtu a při udávání času,
- předložky v rámci odlišného systému vyjadřování časových, prostorových a dalších vztahů.

Větná skladba

- pořádek slov ve španělské větě, s důrazem na postavení adjektiv a tzv. nepřízvučných tvarů osobních zájmen, vytýkací konstrukce,
- vedlejší věty: základní typy s důrazem na věty předmětné, příslovečné časové, příčinné, účelové, podmínkové, způsobové, přípustkové,
- souslednost indikativní i subjunktivní,
- užívání tzv. polovětných vazeb, zejména s infinitivem a s gerundiem, receptivně i s participiem.

Pravopis

- pravidla interpunkce (psaní otazníků, vykřičníků, uvozovek), velkých písmen,
- pravopisné jevy související s novým učivem.

RUSKÝ JAZYK

Výslovnost

- odlišná intonace od mateřského jazyka, zejména intonace různých typů tázacích vět a souvětí; redukce samohlásek a intenzita přízvuku; výslovnost měkkých párových souhlásek; výslovnost slabik s nepárovými souhláskami; výslovnost měkkých a tvrdých souhlásek.

Slovní zásoba

- zdůraznit slova, u kterých dochází k interferenci s mateřským jazykem, zejména v užívání odlišných slovesných vazeb.

Mluvnice

Žák by měl umět ze základní školy:

Tvarosloví

Podstatná jména

rod podstatných jmen,

*skloňování podstatných jmen (завод, школа, правило, день, неделя, тетрадь),
nejfrekventovanější odchýlné tvary podstatných jmen, např. друзья, города, ребята.*

Přídavná jména

skloňování přídavných jmen typu новый, (молодой), летний,

stupňování frekventovaných přídavných jmen převážně lexikálně podle komunikativních potřeb.

Zájmena

skloňování zájmen osobních, přivlastňovacích, ukazovacích, tázacích.

Číslovky

základní 1 – 100 a výše v 1. – 4. pádě,

tvoření a skloňování číslovek řadových,

vyjadřování celých hodin a roků lexikálně.

Slovesa

časování sloves obou typů v přítomném, budoucím a minulém čase,

časování frekventovaných sloves se změnami souhlásek typu пусать, ходить ve všech časech,

časování zvratných sloves,

časování frekventovaných nepravidelných sloves, např. есть, пить, мочь,

rozkazovací způsob, podmiňovací způsob,

rozdílení frekventovaných sloves dokonavého a nedokonavého vidu (lexikálně).

Příslovce

frekventované tvary 2. a 3. stupně převážně lexikálně podle komunikativních potřeb.

Větná skladba

jednoduché věty oznamovací, tázací, rozkazovací s hlavním zřetelem ke strukturám odlišným od češtiny,

vyjádření vykání,

vyjádření počítaného předmětu po číslovkách s důrazem na vazby s číslovkami 2, 3, 4 s podstatnými jmény,
frekventované slovesné vazby odlišné od češtiny (lexikálně),
struktury vyjadřující nutnost, možnost (nemožnost) a potřebnost ve všech časech (должен, нужно, надо),
struktury s infinitivem (Как проїти к вокзалу),
praktické používání základních typů souvětí,
frekventované předložkové vazby s důrazem na rozdíly proti češtině, např. для, против, по, около.

Tvarosloví

- rozdíly v rodě podstatných jmen, princip řazení k deklinačním typům; skloňování produktivních typů podstatných jmen,
- změna kmenových souhlásek u sloves; slovesné vazby odlišné od češtiny,
- frekventovaná nepravidelná slovesa,
- slovesné způsoby, systém slovesných časů pro vyjadřování dějů současných, minulých a budoucích,
- rozlišení vidu; slovesa pohybu,
- skloňování přídavných jmen tvrdých a měkkých, stupňování přídavných jmen a jejich užití ve větě,
- druhy zájmen a jejich skloňování,
- vazby číslovek základních s podstatnými (a s přídavnými) jmény; užívání základních a řadových číslovek při vyjadřování data, letopočtu a při udávání času, míry, váhy a měny,
- frekventovaná spojení časoprostorových vztahů odlišná od mateřského jazyka.

Větná skladba

- syntaktické struktury odlišné od mateřského jazyka,
- vyjadřování záporu,
- vyjadřování možnosti, potřeby a nutnosti v různých časech,
- věty infinitivní,
- vyjadřování místa a času,
- vyjadřování vlastnictví.

Pravopis

- systematické upevňování pravopisných návyků včetně dodržování pravidel interpunkce; osvojování dalších pravopisných jevů souvisejících s novým učivem, včetně odborné terminologie,
- grafické vyjádření tvrdosti a měkkosti párových souhlásek, psaní měkkého znaku.